ASOS JOURNAL

The Journal of Academic Social Science

Akademik Sosyal Araştırmalar Dergisi, Yıl: 8, Sayı: 101, Şubat 2020, s. 144-158

ISSN: 2148-2489 Doi Number: <http://dx.doi.org/10.29228/ASOS.40053>

Yayın Geliş Tarihi / Article Arrival Date
7.12.2019

Yayınlanma Tarihi / The Publication Date
29.02.2020

Doç. Dr. Sadettin GÜLTEKİN

Giresun Üniversitesi, Bulancak Uygulamalı Bilimler Yüksekokulu
sdgultekin@gmail.com

DÜNYA TİCARET ÖRGÜTÜ TİCARETİN KOLAYLAŞTIRILMASI ANLAŞMASI VE TÜRKİYE’DE YAPILAN DÜZENLEMELER

Öz

Uluslararası ticaretin serbestleşmesi düşüncesini teorik ve ampirik çalışmalar desteklemektedir. Uluslararası ticarete açık ülkeler daha hızlı şekilde kalkınmaktadır. Dünya Ticaret Örgütü uluslararası ticaretin serbestleştirilmesi ile birlikte kolaylaştırılması için de çalışmaktadır. Uluslararası ticaretin kolaylaştırılması yeryüzünde yaşayan herkesin yararına. Ticaretin kolaylaştırılması, malların sınır ötesi dolaşımını hızlandıran şeffaf, öngörülebilir ve basit sınır prosedürleridir. Ticaretin kolaylaştırılması, tüketicilerin düşük fiyatlardan, yüksek kaliteden ve daha geniş bir ürün yelpazesinden yararlanmasına yardımcı olur. Dünya Ticaret Örgütü Ticaretin Kolaylaştırılması anlaşması 2017 yılında yürürlüğe girmiştir. Bu anlaşma ile dünya ticaretinin yılda ortalama 1 trilyon dolar artırması beklenmektedir. İşlem maliyetlerinin %14 oranında azalması tahmin edilmektedir. Malların Gümrüklerde bekleme süreleri 3-5 gün azalacaktır. Bu çalışmada; Dünya Ticaret Örgütü kapsamında yürütülmekte olan Ticaretin Kolaylaştırılması sürecinin küresel ticaret açısından etkileri ve Türkiye’nin Ticaretin Kolaylaştırılması Anlaşması hükümlerine uyum sağlamak amacıyla yaptığı düzenlemeler incelenmektedir.

Anahtar kelimeler: Ticaretin Kolaylaştırılması Anlaşması, Dünya Ticaret Örgütü, Türkiye’de Ticareti Kolaylaştırma Düzenlemeleri.

WORLD TRADE ORGANIZATION TRADE FACILITATION AGREEMENT AND REGULATIONS MADE IN TURKEY

Abstract

Theoretical and empirical studies support the idea of liberalization of international trade. Countries open to international trade are developing faster. World Trade Organization works to facilitate international trade along with liberalization. Facilitating international trade is beneficial for all that living on earth. Trade facilitation is transparent, predictable and straightforward border procedures that expedite the movement of goods across borders. Trade facilitation helps consumers to benefit from lower prices, higher quality and a greater range of goods. The World Trade Organization Trade Facilitation Agreement entered into force in 2017. With this agreement is expected to increase world trade by an average of \$ 1 trillion a year. Transaction costs are estimated to decrease by 14%. The waiting time of the goods at customs will be reduced by 3-5 days. In this study; implications of the trade facilitation process carried out within the scope of the World Trade Organization on the global trade and Turkey’s regulations to ensure compliance with the provisions of the Trade Facilitation Agreement are examined

Keywords: Trade Facilitation Agreement, World Trade Organization, Turkey’s Trade Facilitation Regulations.

1.GİRİŞ

Uluslararası ticaretin serbestleştirilmesinin, kıt dünya kaynaklarının ülkelerin karşılaştırmalı üstünlük yapılarına göre yeniden ve etkin dağılımına yol açacağı varsayılmaktadır. Kaynakların tüm dünya ölçeğinde etkin dağılımı, daha büyük ölçekli üretimi mümkün kılmaktadır. Üretim ölçeği büyüdükçe, pozitif ölçek ekonomileri yoluyla maliyetler düşmekte, tüketici refahı yükselmektedir. Küresel üretimin ülkelerin karşılaştırmalı üstünlük yapılarına uygun şekilde en düşük maliyet ve optimum ölçek ekonomileri ile sağlanması ana hedeflerden birisidir.

Uluslararası ticaretin serbestleşmesi düşüncesini teorik ve ampirik çalışmalar desteklemektedir. Uygulamada da özellikle gelişmiş ülkelerle daha ileri düzeyde ekonomik, teknolojik, bilimsel ve diğer alanlarda entegrasyon kurabilen ülkelerin daha hızlı kalkındıkları ve refah düzeyini yükselttikleri görülmektedir.

Uluslararası ticaretin serbestleştirilmesi, “kuralsızlaştırılması” anlamında değildir. Uluslararası ticaretin şeffaf, adil ve öngörülebilir şekilde gerçekleştirilmesi için konulmuş evrensel kuralları vardır. Uluslararası ticaretin serbestleştirilmesi sonsuz, sınırsız, tam serbestleşme de değildir. Sağlık, çevre sağlığı, bitki ve hayvan sağlığı, güvenlik, ekonomi gibi nedenlerle koruma önlemleri alınabilmektedir. Ayrıca dampedinge karşı anti damping vergisi, sübvansiyona karşı telafi edici vergi, bir endüstriye aşırı derecede zarar veren ithalata karşı korunma önlemleri uygulanabilmektedir. Yine, bilimsel olarak haklılığı varsa ülkeler ileri düzeyde standart uygulamaları ile ekonomilerini standart dışı ürünlerden koruyabilmektedir.

Ayrıca, uluslararası ticaretin kuralları uluslararası anlaşmalar ve sözleşmelerle önceden belirlenmiştir. Bu kuralları ihlal eden haksız uygulamalara karşı mekanizmalar da kurulmuştur. Ülkeler arasında çıkan uyuşmazlıklar bu mekanizmalar yoluyla çözümlenmekte ve karara bağlanmaktadır.

Ülkelerin, karşılaştırmalı üstünlük yapılarına göre uluslararası ticaretten hakça ve en uygun şekilde pay almalarını sağlamak amacıyla Dünya Ticaret Örgütü (DTÖ) kurulmuştur. DTÖ, dünya ticaretinin serbestleştirilmesi ve kolaylaştırılması için üye ülkeler arasında ortak platform olduğu gibi ayrıca uluslararası ticarete anlaşmazlık çözüm organına sahip bir örgüttür.

DTÖ, dünya ticaretinin serbestleştirilmesi yanında, uluslararası ticaretin kolaylaştırılması için de çalışmalar yürütmektedir. DTÖ Ticaretin Kolaylaştırılması Anlaşması (Trade Facilitation Agreement, TFA) 2017 yılında yürürlüğe girmiştir. DTÖ üyesi ülkelerden üçte ikisinde iç onay süreçlerinin tamamlanması sonucunda uygulamaya giren TFA, küresel ticarete düzenlemelerin kolaylaştırılmasını ve gümrük uygulamalarının sadeleştirilmesini amaçlamaktadır. Bu anlaşmanın uygulanması ile uluslararası ticarete giderlerin ortalama olarak %14 oranında azalması beklenmektedir. Anlaşma “küresel ticarete bir devrin en büyük reformu” olarak tanımlanmıştır. Anlaşmanın gümrük vergilerinin tamamen kaldırılmasından daha büyük bir etkisinin olacağı vurgulanmıştır. Gelişmekte olan ülkelere daha fazla avantaj sağlamasının beklendiği anlaşma ile gümrük süreçlerinin kolaylaştırılması, ülkeler arasında iş birliğini artırıcı mekanizmaların geliştirilmesi, gümrük işlemlerinde bilgi paylaşımı ve düşük giderler gibi yenilikler getirilmektedir.

Dünya’da, tüm ülkelerde olduğu gibi Türkiye açısından da uluslararası ticaretten daha fazla pay alabilmek temel ekonomik hedeflerden birisidir. Ancak, bu hedefi gerçekleştirebilmek için Türkiye, ileri düzeyde uluslararası rekabet gücüne sahip olmalıdır.

Ülkeler arası rekabette ön sıralarda yer alabilmek için güçlü bir altyapı sistemine, planlamaya, insan kaynağının kalitesini artırmaya, bölgesel gelişimleri dikkatle izlemeye, pazardaki değişimleri yakalamaya, teknolojik gelişmelere ihtiyaç vardır (Yapraklı ve Ünal, 2017, s.591).

İleri düzeyde rekabet gücü için gerekli altyapılar vardır. Bu altyapılar kurulmalı ve etkin şekilde işlemelidir. Bu altyapı öğelerinden bazıları şunlardır: İleri düzeyde gelişmiş bilim ve teknoloji, mesleki ve teknik eğitimi ve verimliliği yüksek işgücü, hızlı, etkili ve düşük maliyetli lojistik ve gümrük alt yapısı, kalıcı ve istikrarlı siyasal sistem ve bağımsız yargı sistemi, düşük maliyetli, kaliteli ve yenilikçi üretim sistemi ile optimum kapasiteye ulaşmış üretim altyapısı.

Bu altyapı öğeleri karmaşık şekilde birbirleriyle ilişkili ekonomik, siyasal, sosyal, kültürel vb. pek çok faktörün etkisi altında şekillenmektedir. TFA, bu altyapı öğelerinden sadece biri olan hızlı, etkili ve düşük maliyetli lojistik ve gümrük alt yapısının geliştirilmesi üzerinde yoğunlaşmaktadır.

2. DÜNYA TİCARET ÖRGÜTÜ VE TİCARETİN KOLAYLAŞTIRILMASI

Dünya Ticaret Örgütü, üye ülkeler arasında yürütülen uluslararası ticaretin eşitlik ilkesi gözetilerek serbestleştirilmesi amacıyla, 1995 yılında, Marakeş Anlaşması (Dünya Ticaret Örgütü Kuruluş Anlaşması) ile kurulmuştur. Kuruluş Anlaşması’na göre DTÖ, üye ülkelerde istihdamın artırılmasını, yaşam standardının yükseltilmesini ve kişi başına düşen gelirin artırılmasını amaçlamaktadır. DTÖ bu amaçlar doğrultusunda gümrük vergilerinin düşürülmesi ve uluslararası ticarete ayırıcı uygulamaların ortadan kaldırılması için çalışmalar yürüten uluslararası bir örgüttür.

Dünya ticaretinin adil, öngörülebilir ve tüm ülkelere fırsatlar sunacak şekilde gelişmesini sağlamak amacına yönelik olarak kurulan DTÖ, dünya ticaretinin serbestleştirilmesini ve kolaylaştırılmasını savunmaktadır. Serbest dünya ticaretinin rekabeti artıracığı, ülkelerin karşılaştırmalı üstünlük yapılarına göre iş bölümü ve uzmanlaşmaya gideceği ve bu durumun toplam dünya refahını artıracığı varsayılmaktadır.

Uluslararası ticaretin serbestleştirilmesi ve kolaylaştırılması şeklinde, dünya ticaret hacmini artırmaya yönelik, küresel düzeyde yürütülen iki önemli yaklaşım bulunmaktadır. Bunlardan, uluslararası ticaretin serbestleştirilmesi kapsamında günümüze kadar GATT ve DTÖ’nün çabalarıyla, kotalar, tarife gibi ticaret engelleri önemli ölçüde azaltılmıştır. Bu şekilde uluslararası ticarete belirli ölçüde serbestleşme sağlanmıştır. Günümüzde ticareti kolaylaştırma yaklaşımlarının önemi daha da artmıştır. Dış ticarete konu eşyanın, ihraç veya ithali sürecinde izlenilmesi gereken bürokratik işlemler, düzenlenmesi gereken belgeler, uyulması gereken yasal mevzuatlar, katılan taşıma ve sigorta bedelleri, gecikmelerden kaynaklanan giderler vb. unsurlar önemli ticaret maliyetlerine yol açmaktadır. Bu nedenle uluslararası ticarete uyulması gereken prosedürlerin sadeleştirilmesi, belge sayısının azaltılması, ortak belge ve mevzuat kullanımı, etkin bir lojistik sisteminin kurulması ve lojistik hizmetlerinin kalitesinin artırılması dünya ticaret hacmini artırmaya yönelik öncelikli hedefler haline gelmiştir (Öztürk Ofluoğlu vd., 2018, s.93).

Uluslararası ticarete DTÖ kapsamında yürütülen müzakere turları sonucunda tarifeler ve diğer ticaret engellerinde önemli ölçüde azalma yaşanırken, idari yükümlülükler ve gümrük prosedürleri nedeniyle ticari maliyetler hala yüksektir (WTO, 2015/B, s.38).

Uluslararası ticarete gereksiz zaman kaybı, kırtasiyecilik, yolsuzluk, düşük teknoloji kullanımı, engelleyici-geciktirici gümrük uygulamaları, verimsizlik gibi nedenlerle, önlenebilir maliyetler bulunmaktadır. Bu maliyetler ürünlerin fiyatına yansıtılmakta, sonuçta tüketici kullandığı ürüne gereğinden fazla ödeme yapmak zorunda kalmaktadır. Uluslararası ticarete artan rekabet nedeniyle kar marjları oldukça azalmıştır. Oysa bu gereksiz maliyetler gelişmekte olan ve en az gelişmiş ülkelerde daha yüksektir. Bu ülkelerdeki yetersiz lojistik ve gümrük altyapısı nedeniyle ortaya çıkan önlenebilir maliyetler kâr marjını aşabilmekte, KOBİ’lerin dünya pazarına girmesini zorlaştırmaktadır.

DTÖ, tarihinde ilk ve tek ticaret anlaşmasını 22 Şubat 2017 tarihinde yürürlüğe koymuştur. Türkiye’nin de imzacılarından olduğu Ticaretin Kolaylaştırılması Anlaşması (Trade Facilitation Agreement;TFA)’nın küresel ticareti yılda ortalama “Bir Trilyon Dolar” artırması beklenmektedir (www.wto.org).

Üye ülkelerin üçte ikisinin onaylaması sonucunda yürürlüğe giren “Ticaretin Kolaylaştırılması Anlaşması”, küresel ticaretteki belge gerekliliklerinin azaltılmasını ve gümrük süreçlerinin basitleştirilmesini amaçlamaktadır. Müzakere süreci yaklaşık 16 yıl süren anlaşma, 2013 yılında, Endonezya’nın Bali kentinde düzenlenen uluslararası konferansta oy birliği ile kabul edilmiştir. Ticaretin Kolaylaştırılması Anlaşması’nı imzalayan üye ülkeler arasında AB, Kanada, ABD de bulunmaktadır. DTÖ Genel Direktörü Roberto Azevedo, bu anlaşmanın uygulanması ile uluslararası ticarete giderlerin ortalama yüzde 14 azalacağını bildirmiş ve anlaşmayı “küresel ticarete bir devrin en büyük reformu” olarak tanımlamıştır. Azevedo, anlaşmanın gümrük vergilerinin tamamen kaldırılmasından daha büyük bir etkisinin olacağını vurgulamıştır. Anlaşma ile en fazla kazanımı gelişmekte olan ülkelerin elde edeceği düşünülmektedir. Anlaşmayı imzalayan 110 ülke, gümrük işlemlerinin kolaylaştırılması, iş birliğini artırıcı mekanizmalar kurma, bilgi paylaşımı ve işlem giderlerini azaltma gibi yenilikleri uygulamaya koyacaktır (www.bbc.com, 2017).

TFA, gümrük işlemlerinin düzgün işlemesine, uyumlaştırılması ve modernleştirilmesine odaklanmaktadır. Bu anlaşma, özellikle gelişmekte olan ülkeler ve en az gelişmiş ülkelerde maliyetlerin ve zaman kaybının önemli ölçüde azaltılmasını sağlayacaktır (WTO, 2015/B).

Dünya ticareti 15,4 trilyon dolar ihracat ve 17 trilyon dolar ithalat olmak üzere 32,4 trilyon dolar düzeyindedir. İthalat rakamları içerisinde navlun ve sigorta bedelleri de bulunduğu (genellikle ihracat FOB, ithalat ise CİF bedel üzerinden hesaplanmaktadır) ithalat rakamları yüksek çıkmaktadır. DTÖ’nün hazırlayıp üye ülkelerin üçte ikisini aşan çoğunluğunun onaylaması ile yürürlüğe giren TFA sayesinde dünya ticaretinin yılda 1 trilyon dolar artmasının beklenmesi DTÖ’nün dünya ticaretinde önemini vurgulamaktadır (Gültekin, 2019, s.607-610).

Dünya ticaret hacminin artması, üretimin artması, dolayısıyla istihdamın ve dünya refahının artması anlamına gelmektedir. Korumacı politikalarla belirli bir ülke kendi ekonomisinde kısa süreli olarak üretim ve istihdam artışı sağlayabilir. Ancak bir süre sonra diğer ülkelerin de misilleme veya karşı önlem (tit-for-tat) almaları ile korumacı önlemler yaygınlaşmaktadır. Bu süreçte dünya ticaretinin evrensel kuralları ihlal edilmektedir. Yaşanılan bu kargaşa ve kaos ortamında uluslararası tedarik zincirinde kopmalar meydana gelmekte, siparişlerde gecikmeler üretimde aksamalara yol açmakta, beklenmedik maliyet artışları ortaya çıkmaktadır. Oysa uluslararası ticarete, üretim maliyetlerini en aza indirmek için değer zincirleri (value chains) kurulmuştur. Değer zincirlerinde aksamalar maliyetlerin tekrar yükselmesine ve küresel düzeyde fiyat artışlarına yol açmaktadır. Dünya Bankası tarafından yapılan bir araştırmaya (www.blogs.worldbank.org) göre uluslararası ticarete kaybedilen zaman ve maliyetlerdeki küçük farklılıklar bir ülkenin küresel değer zincirine katılıp katılmayacağını belirlemektedir.

Birleşmiş Milletler Ticaret ve Kalkınma Konferansı, ortalama gümrük işlemlerinin 20-30 farklı tarafı, 40 ayrı belgeyi ilgilendirdiğini, 200 veri girişinin olduğunu (bunlardan 30’unun en az 30 kere tekrar edildiğini), verilerin %60-70’inin en az bir kere yeniden girildiğini tahmin etmektedir. Gümrük formalitelerini yerine getirmek için katılan maliyet pek çok durumda ödenmesi gereken gümrük vergilerini aşabilmektedir. Bu nedenle, dünya ölçeğinde gümrük vergilerinin düşürülmesi sonucu doğan vergi geliri kaybı, ticaretin kolaylaştırılması ile elde edilecek kazanımlardan düşüktür. Tam zamanlı üretim ve teslimatın geçerli olduğu modern iş dünyası için malların hızlı ve öngörülebilir şekilde teslimi gerekmektedir (WTO, 2013).

Dünya Ticaret Örgütü’nün yaptığı hesaplamalara göre; Ticaretin Kolaylaştırılması Anlaşması’nın tam olarak uygulanması halinde uluslararası ticarete maliyetlerin, ülke gruplarına göre değişmekle birlikte, ortalama %14 oranında azalması beklenmektedir (WTO, 2015/A).

Gelişmekte olan ülke ekonomilerinde gümrüklerde ve taşımacılık alanında görülen yetersizlikler bunların küresel ekonomiye entegrasyonlarını engelleyebilir ve ihracatta rekabet gücünü ve doğrudan yabancı yatırım girişini önemli ölçüde düşürebilir (WTO, 2013).

Ticaretin kolaylaştırılması (malların sınırdan geçişi sırasında uygulanan şeffaf, öngörülebilir ve düzgün işleyen gümrük işlemleri) günümüzün çok yönlü bağımlı küresel ekonomilerinde daha önemli hale gelmektedir. Üretimin değişik ülkelere yayıldığı ve malların tüketiciye ulaşmadan önce pek çok ülke sınırından geçtiği küreselleşen dünyada, ticari maliyetleri düşürmek için ticaretin kolaylaştırılması özellikle önemlidir. Ticari maliyetlerin düşürülmesi, ticarete katılan tüm taraflar için daha düşük fiyat, yüksek kalite ve daha fazla türde mal demektir (OECD, 2018, s.14).

OECD tarafından yapılan bir araştırmaya göre; TFA’nın tam olarak uygulanması, kısa dönemde, tüm sektörlerde, özellikle ara malları alanında ticareti artıracaktır. Girdi maliyetlerinin düşmesi küresel değer zincirlerine katılımı güçlendirecektir. Anlaşmanın tam olarak uygulanması halinde girdi maliyetleri azalacağından ve verimlilik artacağından, tüm bölgelerde üretim arta-

çaktır. Uzun dönemde, ticaretin kolaylaştırılması gelişmekte olan ülkelerde işgücü gelirlerini artıracak, bütün ekonomik gelişme düzeyindeki ülkelerde refah artışı sağlayacaktır (OECD, 2018).

Ülkelerin Ticaretin Kolaylaştırılması Anlaşması kapsamında yaptıkları çalışmalar ile ticaret performansları arasında da ilişki vardır. Popescu ve Sipos (2014) tarafından AB Ülkeleri açısından yapılan ampirik bir çalışmada lojistik gelişme ile ekonomik gelişme düzeyi arasında yüksek oranlı pozitif ilişki olduğu sonucuna varılmıştır. Ayrıca bu çalışmada, bir ülkenin lojistik performansı ile küresel değer zincirine katılım oranı arasında da pozitif bir ilişki olduğuna vurgu yapılmaktadır.

DTÖ Dünya Ticaret Raporu 2015’de, DTÖ kapsamında yürütülen, ülkelerin tarifeler ve tarife dışı engelleri azaltma süreci negatif entegrasyon, Ticaretin Kolaylaştırılması Anlaşması da pozitif entegrasyon olarak nitelendirilmektedir. WTO, 2015/B).

Küresel üretim, tam zamanlı üretim ve arz zincirleri gibi kavramlarla nitelendirilen günümüz dünyasında ticaretin kolaylaştırılması için küresel kurallara ihtiyaç duyulmuştur (WTO, 2015/B, s.38).

3.TİCARETİN KOLAYLAŞTIRILMASI ANLAŞMASININ GENEL HÜKÜMLERİ

Ticaretin Kolaylaştırılması Anlaşması üç kısımdan 24 madde ve 1 ekten oluşmaktadır:

Birinci kısım; Ticaretin Kolaylaştırılmasına Yönelik Yükümlülükler, Gümrükler Arası İşbirliği’dir. Bu bölüm, üyelerin, ticaretin kolaylaştırılması amacıyla uygulaması gereken esas hükümleri içermektedir.

İkinci kısım; Gelişmekte Olan ve En Az Gelişmiş Üye Ülkeler İçin Özel ve Lehte Muamele bölümüdür. Bu bölüm, üye ülkelerden, gelişmekte olan ve en az gelişmiş ülkelerin Anlaşmayı uygulama şekilleri ve uygulamalarına ilişkin esneklikleri içermektedir.

Üçüncü kısım; Kurumsal ve Son Hükümler bölümüdür. Bu bölümün alt alanları ise Ticaretin Kolaylaştırılması Komitesi, Ulusal Ticaretin Kolaylaştırılması Komiteleri, Anlaşmaya İlişkin Genel İstisnalar konularıdır.

Ticaretin Kolaylaştırılması Anlaşmasında 12 maddeden oluşan Birinci Kısım’ının içeriği özet olarak şudur (www.ticaret.gov.tr):

1.Madde: Yayımlama ve Şeffaflık. Madde; üyelerin ticaretle ilgili, ithalat, ihracat ve transit süreçlerinin, uygulanan tarife oranlarının, alınan ücretler ve harçlar dâhil olmak üzere, tüm süreç ve düzenlemelerini yayımlanmasını gerektirmektedir. Madde ayrıca, üyelerin ihracat ve ithalatla ilgili temel süreçlerinin internetten yayımlanmasını ve ticaretle ilgili soruları yanıtlayacak bir bildirim noktası kurulmasını öngörmektedir.

2.Madde: Önceden Yayımlama ve Danışma. Bu maddede, üye ülkelerin, tarife değişiklikleri gibiticaretle ilgili yeni veya değiştirilen mevzuatı, belirli bir süre önceden yayımlanmasını öngörmektedir. Önceden yayımlanmasında sakınca bulunan mevzuat hariç tutulmuştur. Maddede ayrıca, üyelerin ticaretle ilgili yeni ve değiştirilen mevzuatla ilgili çıkar gruplarının görüşlerinin alınmasının sağlanmasını öngörmektedir.

3.Madde: Ön Karar Mekanizması. Madde, üye ülkelerin, ithalat ve ihracatçılara, büyük ölçüde tahmin edilebilirlik sağlayan “bağlayıcı ön karar” mekanizmasının oluşturulmasını

öngörmektedir. Tarife sınıflandırılması ve eşyanın menşei konusunda ön karar verilmesi zorunlu tutulmuştur. Eşyanın gümrük değeri (kıymeti), muafiyetler ve tarife kotaları gibi konularda ön karar verilmesi isteğe bağlanmıştır.

4.Madde: Temyiz ve İtiraz Süreçleri. Bu maddede, uluslararası ticarette yetkililerin karar ve işlemlerine karşı ithalat ve ihracatçılara, tarafsız ve şeffaf bir şekilde, idari ve adli yollarla itiraz hakkı tanınması öngörülmektedir.

5.Madde: Tarafsızlık ve Ayrımcılık Yapmama. Maddede, özellikle tarım ürünlerinde Avrupa Birliği tarafından, tarım ürünleri ticaretinde uygulamakta olan “erken uyarı sistemi” (rapid alert) benzeri sistemlerin disiplin altına alınmasını ve bu tür uygulamaların uluslararası ticarete engel olarak kullanılmasının önlenmesini düzenlemektedir.

6.Madde: Ücretler ve Harçlar. Bu madde, ticari işlemle ilgili olarak alınan ücretlerin ve harçların düzenlenmesini amaçlamaktadır. Alınan ücretler ve harçlar sağlanan hizmetle orantılı olmalıdır.

7.Madde: Malların Teslimi ve Gümrüklenmesi. Maddede, uluslararası ticaretin kolaylaştırılması için gümrük süreçlerinde alınması gereken önlemler sıralanmaktadır. Birçok önlem içeren bu maddenin düzenlediği alt alanlar ve uygulamalar aşağıda özetlenmiştir:

Varış Öncesi İşlem, ticari malların gümrük idarelerine fiilen ulaşmasından önce gümrük işlemlerinin tamamlanabilmesi imkânını düzenlemektedir.

Elektronik Ödeme, ithalat ve ihracat işlemlerinden doğan giderlerin, vergilerin, ücretlerin ve harçların elektronik olarak ödenmesinin sağlanmasını düzenlemektedir.

Malların Teslimi ve Gümrüklenmesinin Ayrılması hükmü, ithal eşyasının bütün gümrük işlemlerinin tamamlanmamasına rağmen, belirli bir teminat karşılığında, ithalatçısına teslim edilebilmesini düzenlemektedir.

Risk Yönetimi, gümrük kontrollerinin risk yönetimi ilkelerine uygun şekilde yapılmasını ve riskli görülen eşyanın gümrükleme işlemlerine daha fazla zaman ayrılmasını düzenlemektedir.

Sonradan Denetim, gümrük idareleri tarafından yapılan kontrol ve denetlemelere alternatif şekilde, dış ticaret şirketlerinin defter ve belgelerinin, uzman kadrolar tarafından sonradan denetlenmesini belirtmektedir.

Ortalama Teslim Sürelerinin Ölçülmesi ve Yayımlanması, ithalat ve ihracatçıları açısından, şeffaflık ve öngörülebilirlik sağlamak için, ortalama teslim sürelerinin elektronik ortamda, uzaktan erişilebilir şekilde yayımlanmasını düzenlemektedir.

Yetkilendirilmiş Yükümlü Uygulaması, belirli mali koşulları taşıyan ve gümrük işlemlerinde iyi bir sicile sahip işletmelere, gümrük idaresinde yürüttükleri işlemlerinde belirli öncelikler ve kolaylıklar sağlanmasını düzenlemektedir.

Hızlandırılmış Sevkiyat konulu hüküm, üye ülkelerce, belirli standartlara sahip hızlı kargo taşıma şirketlerinin taşıdığı malların gümrük süreçlerinde belirli kolaylıkların ve avantajların tanınmasını düzenlemektedir.

Bozulabilir Ürünler hükmü, bozulabilir ürün niteliğinde kabul edilen bazı tarımsal ürünler ve özel niteliği gereği gümrüklerden hızla geçmesi gereken diğer ürünlerin gümrükler-

den daha hızlı geçmesinin sağlanmasını ve yerinde gümrükleme gibi çeşitli avantajlar tanınmasını düzenlemektedir.

8.Madde: Sınır Otoriteleri Arasında İşbirliği. Madde, üye ülkelerin, ülke içindeki gümrük noktalarında tekdüze uygulamalara sahip olmaları gerektiğini bildirmektedir. Madde de komşu sınır idarelerinin çalışma saatlerinin uyumlaştırılması, ortak kontroller veya ortak prosedür ve formaliteler gibi usullerle işbirliği yapılması önerilmektedir.

9.Madde: İthal Malların Gümrük Kontrolü Altında İlerleyişi (İç Transit). Bu madde, üye ülkelerin toprakları içerisindeki gümrük noktalarında ve ülke içindeki varış noktaları arasında gerçekleştirilen iç transit gümrük işlemlerinin varış gümrük idarelerinde gerçekleştirilmesini düzenlemektedir.

10.Madde: İthalat, İhracat ve Transit ile İlgili Formaliteler. Madde, ithalat, ihracat ve transit ticaretle ilgili formalitelerin azaltılması yönünde aşağıdaki hükümleri içermektedir:

Formaliteler ve Belgelendirme Yükümlülükleri hükmüyle, formalite ve talep edilen belgelerin aşamalı şekilde azaltılması ve uluslararası ticareti daha az kısıtlayan alternatif yöntem ve süreçlerin ortaya çıkması durumunda formalite ve belgelerin kaldırılmasını öngörmektedir.

Kopyaların Kabul Edilmesi hükmü, belgenin orijinalinin kurumda olması durumunda ilgisinden tekrar talep edilmemesini, ilgili belgelerin kopyalarının kabul edilmesini düzenlemektedir.

Uluslararası Standartların Kullanılması, üye ülkelerin, ticarete ait prosedürleri hazırlarken mümkün olduğu ölçüde uluslararası standartları esas almalarını düzenlemektedir.

Tek Pencere hükmü, üyelerin aşamalı şekilde tek pencere uygulamasını uygulamaya koymasını öneren, uyulması zorunlu olmayan bir düzenlemedir.

Sevk Öncesi İnceleme düzenlemesi, gümrük eşyasının tarife sınıflandırması ve gümrük kıymeti ile ilgili zorunlu sevk öncesi inceleme uygulamasını yasaklamaktadır.

Gümrük Müşavirleri konusunda düzenleme, üye ülkeler tarafından, gümrük işlemlerinde zorunlu müşaviri bulundurma zorunluluğu düzenlemesini (varsa) kaldırmaktadır.

Ortak Gümrük Prosedürleri ve Tekdüze Belgelendirme Yükümlülükleri düzenlemesi, üye ülkelerin; kendi gümrük bölgeleri içerisinde, tüm gümrük kapılarında tekdüze formalite ve belge uygulamalarını gerektirmektedir. Federal yapıdaki ülkeler için getirilmiş bir düzenlemedir.

Reddedilen Mallar düzenlemesi, gümrük kapılarında herhangi bir nedenle ihraç talebi yerine getirilemeyen ticari eşyanın ihracatçısına geri verilmesi gerektiğini bildirmektedir.

Geçici İthalat, Dâhilde İşleme ve Hariçte İşleme düzenlemesi, üye ülkelerin geçici ithalat rejimi, dâhilde işleme rejimi ve hariçte işleme rejimine ilişkin düzenlemelerini içermektedir.

11.Madde: Transit Serbestisi. Bu maddede; transit ticaret ile ilgili düzenlemelerin disipline edilmesine yönelik hüküm, transit üzerindeki gönüllü kısıtlamaların kaldırılmasını öngören hüküm, transit geçiş üzerinden alınan ücretlerin ve teminatların disipline edilmesine yönelik hüküm, transitte konvoyların uygulanmasına yönelik hüküm ve ayırmıcılık yapılmamasına yönelik düzenlemeler yapılmaktadır.

12.Madde: Gümrükler Arası İşbirliği. Bu maddede kaçakçılık işlemlerini ve vergi kayıplarını önlemek amacıyla, gümrük idareleri arasında yapılan bilgi, veri ve belge paylaşımı konularında işbirliği düzenlenmektedir

TFA’nın dört temel amacı vardır. Bunlar; dış ticaret işlemlerinde şeffaflık ve öngörülebilirliğin sağlanması, dış ticaret işlemlerinde maliyetlerin azaltılması, dış ticaret işlemlerinin basitleştirilmesi ve hızlandırılması, dış ticaretten sorumlu kurumlar arasında koordinasyonun sağlanmasıdır. Bu amaçlar aşağıda açıklanmıştır (Şen, 2019):

a)Dış Ticaret İşlemlerinde Şeffaflık ve Öngörülebilirliğin Sağlanması

- Dış ticaret işlemlerine ilişkin yürürlüğe konulan ikincil düzenlemeler dâhil olmak üzere her türlü mevzuata, ilgililerin kolay ve hızlı şekilde erişebilmelerini sağlamak için uygun şekilde yayımlanması,
- Bu mevzuat düzenlemelerinin hazırlık aşamalarında muhataplarından gerekli görüşlerin alınması, yürürlüklerinden önce kendilerinin bilgilendirilmesi ve ihtiyaç duymaları halinde bunlara gerekli rehberlik ve danışmanlık hizmetinin verilmesi,
- Muhataplarının ihtiyaç duymaları halinde bunlara tarife, menşe, kıymet, vergiler gibi temel hususlarda bağlayıcı bilgi verilmesi,
- Gümrük idaresinin kararlarından herhangi bir şekilde doğrudan etkilenen ilgililere bu kararlara karşı bir üst makama itiraz etme hakkı tanınması,
- Özellikle sınır kapılarından ülkeye giriş sırasında uygulanan kontrollerde tarafsız ve şeffaf olunması.

b)Dış Ticaret İşlemlerinde Maliyetlerin Azaltılması

- Vergi ve diğer mali yükümlülükler hariç olmak üzere dış ticaret işlemleri nedeniyle ithalatçılar ve ihracatçılar tarafından yüklenilen her türlü ücret ve giderin kontrol altına alınması,
- Bu ücret ve giderlerin alınma nedenlerinin açıkça ilan edilmesi, bu giderlerin sunulan hizmetin ortalama maliyetiyle uyumlu olması, hiçbir surette gelir elde etmek amacıyla tahsil edilmemesi ve belirli aralıklarla bunların tahsil edilmelerine gerek olup olmadığı yönünde değerlendirmeye tabi tutulması,
- İlgili mevzuatın ihlali nedeniyle düzenlenen cezalardan sadece bu ihlale neden olanların sorumluluğuna gidilmesi, ceza ile ihlal arasında oransızlık bulunmaması, cezayı düzenleyen ile muhatabı arasında çıkar çatışması olmaması ya da ceza düzenlenmesine ilişkin teşviklerin olmaması, ceza konusu durumun gümrük idaresince tespit edilmeden önce ilgilisi tarafından bildirilmesinin indirim nedeni sayılması ve her halükârda ceza kararlarının yazılı ve gerekçeli olarak alınması,

c)Dış Ticaret İşlemlerinin Basitleştirilmesi ve Hızlandırılması

- Eşyanın teslimi ile gümrük işlemlerinin tamamlanması kavramlarının kesin şekilde ayrılması,
- Eşyanın teslimi için vergilerin tamamen ödenmesi şartının aranmaması, vergilerin elektronik ortamda ödenmesine imkân tanınması,
- Varış öncesi gümrükleme sisteminin yerleştirilmesi, gümrük kontrollerinin risk esaslı yapılması, dış ticaret ve gümrük mevzuatına uygunluğu sağlamak için sonradan kontrol mekanizmasının oluşturulması,
- Yetkilendirilmiş yükümlülere gerekli basitleştirme ve kolaylıkların sağlanması,

- Gümrük işlem sürelerinin ölçülmesi ve yayımlanması, hava kargo işlemlerinin hızlandırılmasını sağlayacak önlemlerin alınması ve bozulabilir eşya için özel önlem alınması,
- İthalat, ihracat ve transit ticarete istenilen belge sayısının azaltılması ve belge karmaşıklığının giderilmesi, belgelerin elektronik örneklerinin kabul edilmesi, diğer kamu kurumlarına sunulan belge asıllarının ayrıca talep edilmemesi,
- Gümrük işlem ve süreçlerinin uluslararası kabul görmüş standartlarda olması, uygulamada tüm gümrük idarelerinde bire birliğin sağlanması,
- Transit serbestisi ilkesinin uygulanması.

d)Dış Ticaretten Sorumlu Kurumlar Arasında Koordinasyonun Sağlanması

- Dış ticaret işlemlerinden sorumlu tüm kamu kurum ve kuruluşlarının işbirliği içerisinde çalışmasını sağlayacak tek pencere sisteminin oluşturulması;
- Aynı sınırı paylaştan farklı ülkelerin kamu otoritelerinin de çalışma saatlerinin uyumlaştırılması, kontrol amacıyla uygulanan prosedürlerin uyumlaştırılması, sınırda ortak tesis inşası ve kullanılması, kontrollerin ortak yapılması gibi tek durak sisteminin oluşturulması,
- Karşılıklı idari yardım uygulamalarının yapılmasına yönelik hükümler aracılığıyla hem ülkesel hem de ülkelerarası seviyede gümrük ve dış ticaret işlemlerinde koordinasyonun sağlanması.

4.TÜRKİYE’DE TİCARETİN KOLAYLAŞTIRILMASI İLE İLGİLİ ÇALIŞMALAR

Türkiye’nin de taraf olduğu,15.01.2016 tarihli ve 6662 sayılı Kanun ile onaylanması uygun bulunan "DTÖ Kuruluş Anlaşması’nın mal ticareti anlaşmalarını içeren 1A no’lu ekine” ilave edilmek üzere 27 Kasım 2014 tarihinde DTÖ Genel Konseyi tarafından kabul edilen, “Dünya Ticaret Örgütü Marakeş Anlaşmasını Tadil Eden Protokol" ile söz konusu Protokolün ekinde yer alan "Ticaretin Kolaylaştırılması Anlaşması"nın onaylanması 29.02.2016 tarihli ve 2016/8570 sayılı Bakanlar Kurulu Kararı ile kararlaştırılmıştır (www.ticaret.gov.tr).

Anlaşma ile getirilen yükümlülöklere uyum sağlamak amacıyla Türkiye’de gümrük ve lojistik altyapısının iyileştirilmesi için çalışmalar başlatılmıştır. Bu çalışmalardan bazıları şunlardır:

4.1.Tek Pencere Sistemi: Gümrük işlemlerinde tek pencere sistemi konulu 2012/6 sayılı Başbakanlık Genelgesi’ne göre; “Tek pencere sisteminin kurulması ile birlikte; uluslararası ticarete ve taşımacılığa konu olan eşya için gerekli bilgi ve belgeler, söz konusu ticaretin ilgileri ve taşıyıcıları tarafından uluslararası geçerliliği olan standart bir formatta, tek bir başvuru noktasına sunulabilecektir. Bu kapsamda gerekli onaylar, elektronik ortamda yine aynı başvuru noktasına iletilebilecek, eşyanın kontrollerinin de koordinasyon ve işbirliği içerisinde, ilgili kurum ve kuruluşlarca aynı yer ve zamanda yapılması sağlanmış olacaktır”. TFA’nın gerektirdiği bu düzenlemenin yapılması dış ticaret işlemlerini kolaylaştırmaktadır.

4.2.Dijital Gümrüklemede Elektronik İmza Uygulaması: Dijital gümrüklemede düzenlemelerin yapıldığı “Gümrük Yönetmeliğinde Değişiklik Yapılmasına Dair Yönetmeliğe göre”: “İhracata ilişkin gümrük beyannamesi beyan sahibi tarafından elektronik imza ile imzalanır. Bu beyannameye ilişkin gümrük idaresince gerçekleştirilen tüm işlemler elektronik imza ile yapılır. İhracata ilişkin gümrük beyannamesi ihracatçı ile elektronik ortamda paylaşılır ve gümrük idaresi tarafından elektronik ortamda saklanır”.

4.3. Kâğıtsız Gümrük İşlemleri: T.C. Ticaret Bakanlığı, dış ticaretin gümrüklerde yarattığı iş yükünü azaltmak ve ticareti hızlandırmak için “Kâğıtsız Gümrük Projesi”ni hayata geçirmiştir. ‘Kâğıtsız gümrük’ ile gümrüklerde iş yapma şekli de değişecektir. Buna göre güvenilirliği onaylanmış firmalar, beyannamelerini elektronik ortamda gümrük idarelerine sunacak, ek belgeleri de sunmaksızın sonradan denetlenmek kaydıyla ofislerinde saklayacaklar. Böylece dış ticaret sektörü mensuplarının gümrüklerde oluşan iş yoğunluğu ve beklemleri en aza indirilecektir. Pilot uygulama, 13 Mart 2019 tarihinde Esenboğa Havalimanı’nda başlamıştır. Projenin, ülke genelindeki tüm gümrüklerde devreye alınması planlanmaktadır. (Utikad,2019, s.19)

Kâğıtsız ihracat projesi ile getirilen kolaylıklar şunlardır (Utikad,2019, s.21):

- İhracatçı, ihracat beyannamesi ve eklerini ofisinden verebilecektir.
- Memur tarafından ilave belge talebi sistem mesajı yoluyla iletilecektir.
- İhracatçı ilave talepleri elektronik ortamda iletilecektir.
- Kâğıt ortamda belge ibrazı sona erecek, arşivleme yükü ortadan kalkacak, belge ve ser-tifika beyanı esnasında yaşanan zaman ve maliyet kaybı son bulacaktır.
- İhracat işlemlerindeki tüm süreçler de elektronik ortamda izlenebilecektir.
- 154 belge dijital ortamda işlem görecektir.

4.4. Yetkilendirilmiş Yükümlü Statüsü, gümrük yükümlülüklerini yerine getiren, kayıt sistemi düzenli ve izlenebilir olan, mali yeterlilik, emniyet ve güvenlik standartlarına sahip bulunan, kendi oto kontrolünü yapabilen güvenilir firmalara gümrük işlemlerinde birtakım kolaylık ve imtiyazlar tanıyan uluslararası bir statüdür (www.risk.gtb.gov.tr, s.6).

Yetkilendirilmiş yükümlü statüsünün sağladığı kolaylıklar şunlardır(www.risk.gtb.gov.tr, s.6-7):

a)Basitleştirilmiş Usullere İlişkin Kolaylıklar:

- İhraçmallarını, ihracat gümrük idaresine sunmadan önce gümrük işlemlerini kendi tesislerinden yapabilme imkânı veren ihracatta yerinde gümrükleme yetkisi,
- Transit ticarete konu eşyayı hareket gümrük idaresine sunmadan kendi tesislerinden sevk edebilme imkânı veren izinli gönderici uygulaması,
- İthalat eşyasını ithalat gümrük idaresine sunmadan işlemlerini kendi tesislerinden yapabilme imkânı veren ithalat yerinde gümrükleme yetkisi,
- Transit ticarete konu eşyayı varış gümrük idaresine sunmadan kendi tesislerine sevk edebilme imkânı veren izinli alıcı yetkisi,
- Teminat gerektiren işlemlerde her işlem için ayrı teminat yatırma zorunluluğu yerine götürü teminat uygulaması kapsamında miktarı önceden belirlenmiş süresiz ve düşümsüz teminat verebilme imkânı tanınması,
- Teminat gerektiren işlemlerinde kısmi oranda teminat verebilme imkânı tanınması,
- Ticaret odalarının onayına ve gümrük müdürlüklerinin vize işlemine gerek olmadan A.TR dolaşım belgesi düzenleyebilme imkânı tanınması,
- Eşyanın gümrük kıymetine bakılmaksızın Fatura Beyanı ve EUR.MED Fatura Beyanı düzenleyebilmeimkânı tanınması,
- Eksik belgeyle beyanda bulunabilme imkânı tanınması,
- Eşya türüne göre sınırlama olmaksızın, taşıt üstü işleminden yararlanabilme imkânı tanınması,
- Eksik belge ile beyan ve taşıt üstü işlem kolaylığının birlikte kullanılabilmesi imkânı tanınması,
- Gümrük Yönetmeliğinde belirtilmiş eşyanın ithalinde 6 ay öncesine kadar alınmış tahlil raporu ibraz edebilme imkânı tanınması,

- Gümrük Yönetmeliğinde belirtilmiş eşyayı tahlil sonuçları alınmadan teslim alabilme imkânı tanınması,
- Konşimentosu ibraz edilemeyen petrol ve türevlerini konşimentonun ibrazından önce teslim alabilme imkânı tanınması,
- Ayniyat tespitine ilişkin Bakanlıkça yapılacak farklı düzenlemelerden faydalanabilme imkânı tanınması.

b)Beyanın Kontrol Türüne İlişkin Kolaylıklar:

- İthalat ve ihracat işlemlerinde eşya muayenesi ve belge kontrolünün olmadığı hat olan yeşil hatta işlem görebilme hakkı verilmesi,
- Taşıt üstü işlemlerde de yeşil hattan yararlanabilme hakkı verilebilmesi,
- Daha az belge kontrolü veya muayeneye tabi tutulmak suretiyle işlemlerin daha kolay yerine getirilmesi,
- Belge kontrolü veya muayene gerekiyorsa, bu işlemlerin öncelikle gerçekleştirilmesinin sağlanması,

c)Emniyet ve Güvenliğe İlişkin Kolaylıklar:

- Azaltılmış zorunlu bilgilerden oluşan özet beyan verebilmeimkanı sağlanması,
- Özet beyana ya da özet beyan yerine geçen belgelere veya özet beyan olarak kullanılan bilgilere dayalı emniyet ve güvenliğe ilişkin gümrük kontrollerine daha az tabi tutulabilme,
- Emniyet ve güvenliğe ilişkin gümrük kontrollerinin yapılması durumunda, bu kontrollerin öncelikle gerçekleştirilmesi,
- Sınır kapılarından öncelikli geçiş yapabilme.

4.5.Yerinde Gümrükleme: Gümrük İşlemlerinin Kolaylaştırılması Yönetmeliği, Yetkilendirilmiş Yükümlü Statüsü’ne sahip işletmelere basitleştirilmiş usulden yararlanma hakkı tanımaktadır. Bu usul ihracat işlemlerini önemli ölçüde hızlandırmakta ve kolaylaştırmaktadır. Statünün sağladığı avantajlardan birisi de “yerinde gümrükleme” uygulamasıdır. Bu uygulama; ihracatta yerinden gümrükleme ve ithalatta yerinde gümrükleme olmak üzere iki şekilde yapılmaktadır.

A-İhracatta Yerinde Gümrükleme ile firmalar kendi gümrük işlemlerini yapabilmektedir. İhracatçı firmalar kendi adlarına düzenlenen özel tipte mühürlerle gümrük mührüne ihtiyaç duymadan gümrük işlemlerini kendi tesislerinde tamamlayabilmektedir. Gümrük beyannamesi de firma tesisinde verilmektedir. Gümrük Sistemi üzerinden yapılan merkezi risk analizi ile yerel düzeyde yapılan risk analizleri sonrasında ihracat eşyasının incelenmesini gerektirir bir durum bulunması halinde, mobil gümrük ekiplerince firma tesisine gidilerek yerinde inceleme yapılabilecektir.

Gümrük idaresince eşyanın ihraç edilmesine ilişkin herhangi bir riskli durum görülmemesi halinde eşyanın sınır gümrük idaresine transferi yapılabilmektedir. Yerinde gümrükleme yapan firmaların işlemleri yıllık olarak faaliyet raporuna bağlanarak gümrük idaresine sunulacaktır. Gümrük müfettişlerince üç yılda bir firma tesislerine gidilerek yerinde gümrükleme işlemleri ile firmanın tüm işlemleri defter ve kayıtlar üzerinden incelenecektir. Ayrıca riskli durumlar olması halinde üç yıllık periyotlar dışında da firma tesisinde denetim yapılabilecektir. Yıllık 5 milyon dolar tutarında ihracat yapan ve yetkilendirilmiş yükümlü sertifikasına sahip firmalar bu uygulamadan faydalanmak için başvuruda bulunabilmektedir.

AB üyesi ülkelerdeki en iyi uygulamalardan faydalanılarak başlatılan uygulama sayesinde zaman ve maliyet kaybı ortadan kalkarken, ihracatçıların rekabet gücü ve ihracat potansiyelleri artacaktır. Böylece firmaların uluslararası pazarlara ulaşması kolaylaşacaktır. Sistemin yararı

sadece ihracatçı firmalar bazında olmayacaktır. Sistem sayesinde gümrüklerdeki iş yoğunluğu azalacağından, riski yüksek firmaların daha detaylı incelenmesi sağlanacaktır.

B-İthalatta Yerinde Gümrükleme; ithalatçı firmanın, ithal eşyasını gümrük müdürlüğüne sunmaksızın ithal işlemlerini kendi tesislerinde veya belirttikleri bir tesiste gerçekleştirebilmesidir. Yetkilendirilmiş Yükümlü Statüsü’ne sahip firmalar, bazı ek şartları yerine getirmeleri halinde, ithal eşyasını belirtilen tesiste ‘yerinde gümrükleme alanı’na aldıktan sonra ithalat işlemlerini gerçekleştirmektedir. Böylece, gümrük idarelerince gözetim, muayene vb. işlemlerinin gerçekleştirildiği geçici depolama alanları yerine ithalatçının belirli kurallara göre hazırladığı alan geçici depolama alanı olarak kullanılmaktadır. Eşyanın yerinde gümrükleme alanına alınmasından sonra beyanname tescili beklenmektedir.

İthalatta yerinde gümrükleme; işletmelerin, limanda oluşan masraflar (bekleme, indirme, muayene), ardiye ve depolama ücretleri, zaman maliyeti vb. giderlerini azaltmaktadır.

Türkiye’de ulusal tek pencere sisteminin ve risk yönetim sisteminin geliştirilmesi ve gümrük araçlarının ücretlerinin düşürülmesi gibi çeşitli girişimler yoluyla ihracat ve ithalat işlemlerinin süresinin ve maliyetinin azaltılması sayesinde sınır ötesi ticaret kolaylaştırılmıştır. Örneğin ithalatta gümrük gerekliliklerine uyum maliyeti 266 \$’dan 46 \$’a düşürülmüştür (www.worldbank.org).

SONUÇ

Ülkelerin, karşılaştırmalı üstünlük yapılarına göre uluslararası ticaretten hakça ve en uygun şekilde pay almalarını sağlamak amacıyla Dünya Ticaret Örgütü (DTÖ) kurulmuştur. DTÖ, dünya ticaretinin serbestleştirilmesi ve kolaylaştırılması için üye ülkeler arasında ortak platform olduğu gibi ayrıca uluslararası ticarette anlaşmazlık çözüm organına sahip bir örgüttür.

DTÖ, uluslararası ticaretin serbestleştirilmesi yanında kolaylaştırılması için de çalışmalar yürüten bir kuruluştur. DTÖ Ticaretin Kolaylaştırılması Anlaşması yürürlüğe girmiştir. Bu anlaşmanın tam olarak uygulanması halinde ticari maliyetlerin ülkelerin gelişmişlik düzeylerine göre %9,6 ile %23,1 arasında azalması beklenmektedir. Maliyet düşüşlerinin en fazla “En Az Gelişmiş Ülkeler” grubunda görüleceği öngörülmektedir.

Anlaşmanın tam uygulanması halinde dünya ticaretinin yılda bir trilyon dolar artması beklenmektedir. Bu yeryüzünde yaşayan herkesin yararına ve DTÖ öncülüğünde yapılan çalışmalar sonucu sağlanmaktadır.

Ticaretin kolaylaştırılması gelişmekte olan ülkelere, gelişmiş ülkelere daha fazla yarar sağlayacaktır. Gelişmekte olan ülkelerde altyapı yetersizlikleri ve hukuk dışı uygulamalar daha fazladır. Bu ülkelerde TFA kapsamında yeniden yapılanma ile ticari maliyetler önemli ölçüde düşecek ve bu ülkeler dış pazarlarda rekabet gücü kazanacaktır.

Ticaretin kolaylaştırılması üretim maliyetlerinin azalması, yüksek kalite ve ürün çeşitliliği nedeniyle, ithalatçılara, ihracatçılara, üreticilere ve tüketicilere farklı ölçülerde yarar sağlamaktadır.

Ticaretin kolaylaştırılması ile aşırı gümrük yükümlülüklerini karşılayamadığı için uluslararası ticarete katılamayan KOBİ’ler de uluslararası ticarete girebilecektir. Bu şekilde KOBİ’lerin de üretim ölçeğinde artış ve maliyetlerinde azalma meydana gelecektir. İşletmelerin %90’dan fazlası KOBİ’lerden oluşan gelişmekte olan ülkelere istihdam artışı ve rekabet avantajı sağlanacaktır.

Ticaretin kolaylaştırılması sayesinde gümrüklerde işlemlerin şeffaf, öngörülebilir ve hızlı şekilde ilerlemesi, özellikle yabancı doğrudan yatırımları caydırıcı etkisi bulunan rüşvet, yolsuzluk ve gereksiz engelleri ortadan kaldıracaktır. TFA Anlaşmasının ortalama ihracat süresini yaklaşık 2 gün, ortalama ithalat süresini ise 1,5 gün azaltması öngörülmektedir.

Ticaretin kolaylaştırılması ile gelişmekte olan ülkeler küresel değer zincirine daha kolay katılabileceklerdir. Gelişmekte olan ülkelerin küresel değer zincirine katılmaları bu ülkelerde istihdam artışına yol açarak bölgesel gelir dengesizlikleri ve yasadışı göç hareketlerini de azaltıcı etki doğuracaktır. Gelişmekte olan ülkelerin toplam ihracatının yıllık olarak 170 ile 730 Milyar dolar arasında artması beklenmektedir.

TFA ile getirilen düzenlemelere uyum sağlamak amacıyla Türkiye’de gümrük ve lojistik altyapısını iyileştirmeye yönelik çalışmalar başlatılmıştır. Bu çalışmalar tek pencere sistemi, dijital gümrükleme ve elektronik imza, kâğıtsız gümrük işlemleri, basitleştirilmiş usul, yetkilendirilmiş yükümlü statüsü, ihracatta ve ithalatta yerinde gümrükleme vb.dir. Bu çalışmalar sonucunda gümrük işlemleri ve lojistik faaliyetleri daha etkili ve hızlı şekilde yapılacağından işlem maliyetleri düşecek, ticaret hacmi artacaktır. Türkiye küresel değer zincirine daha kolay katılacak, rekabet gücü yükselecektir.

Türkiye’de yapılan çalışmalar ayrıca ülkenin lojistik performans endeksi değerinin yükselmesine de yol açacaktır. Lojistik performans endeksi sıralamasında 2016 yılında 34. sırada yer alan ülkemiz, 2018 yılında 47. sıraya gerilemiştir. Gümrük ve lojistik altyapısını güçlendirmeye yönelik çalışmalar sayesinde Türkiye’nin 2020 yılı performans endeksi değerinin yükselmesi mümkündür.

KAYNAKLAR

- Gültekin, Sadettin (2019). Yeni Korumacı Politikalar ve Dünya Ticaret Örgütü’nün Geleceği, Al-Farabi IV. Uluslararası Sosyal Bilimler Kongresi, Kongre Tam Metin Kitabı, 2-5 Mayıs 2019, Erzurum.
- Gümrük İşlemlerinde Tek Pencere Sistemi konulu 2012/6 sayılı Başbakanlık Genelgesi. Resmî Gazete: 20 Mart 2012 Sayı:28239.
- Gümrük Yönetmeliğinde Değişiklik Yapılması Hakkında Yönetmelik; Resmî Gazete Tarihi: 24 Mayıs 2019, Resmî Gazete Sayısı: 30783
- Gümrük İşlemlerinin Kolaylaştırılması Yönetmeliği, Resmî Gazete Tarihi: 21.05.2014 Resmî Gazete Sayısı: 29006
- Oecd, (2018). Trade Facilitation and the Global Economy.
- Öztürk Ofluoğlu; Nuran ve Cemalettin Kalaycı, Seyfettin Artan, Hasan Çebi Bal (2018). Lojistik Performansındaki Gelişmelerin Uluslararası Ticaret Üzerindeki Etkileri: AB ve MENA Ülkeleri Örneği, Gümüşhane Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi, Cilt 9 Sayı 24.
- Popescu, Alexandra-Codruta, Ciprian Alexandru Sipos. (2014). Logistics Performance and Economic Development: A Comparison within the European Union. Proceedings of MAC-EMM, Prague.
- Şen, Faruk (2019). Ticaretin Kolaylaştırılması Anlaşması ve Muhtemel İhtilaf Alanları, www.linkedin.com/pulse/ticaretin-kolaylastirilmasi. Erişim Tarihi: 04.11.2019.

- Utikad (Uluslararası Taşımacılık ve Lojistik Hizmet Üreticileri Derneği) Dergisi, Gümrüklerde Kağıtsız Dönem Başladı, Sayı 17, Temmuz 2019.
- Wto (2013). Briefing note: Trade facilitation — Cutting “redtape” at the Border. 9th WTO Ministerial Conference, Bali, https://www.wto.org/english/thewto_e/minist_e/mc9_e/brief_tradfa_e.htm Erişim Tarihi: 22.11.2019.
- Wto (2015/A). Easing the Flow of Goods Across Borders: Trade Facilitation Agreement. www.tfafacility.org/sites/default/files/case-studies/tfa_easing_flow_of_goods_across_borders_e.pdf Erişim Tarihi: 29.10.2019.
- Wto (2015/B). World Trade Report 2015.
- Yapraklı, Tevfik Şükrü ve Musa Ünalın, (2017). Lojistik Performans Endeksi ve Türkiye’nin Son On Yıllık Performansının Analizi, Atatürk Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Dergisi, Cilt: 31 Sayı:3.
- www.bbc.com/turkce/haberler-dunya-39050126, 22 Şubat 2017, Dünya Ticaret Örgütü’nün '1 trilyon euroluk' anlaşması yürürlükte Erişim Tarihi: 19.04.2019
- www.wto.org/english/tratop_e/tradfa_e/tradfa_e.htm Erişim Tarihi: 09.11.2019
- www.blogs.worldbank.org/developmenttalk/wto-s-trade-facilitation-agreement-and-doing-business-reforms-are-they-related-and-how Erişim Tarihi: 12.10.2019.
- www.worldbank.org/tr/news/press-release/2018/10/31/doing-business-report-turkey-is-a-top-improver-for-first-time-with-record-business-reforms Erişim Tarihi: 11.09.2019
- www.ab.gtb.gov.tr/data/ticaretin_kolaylastirilmasi_anlasmasi.pdf
- www.ticaret.gov.tr/data/07.Ticaretin_Kolaylastirilmasi.doc Erişim Tarihi: 06.11.2019
- www.ticaret.gov.tr/dis-iliskiler/cok-tarafli-ve-bolgesel-iliskiler/cok-tarafli-iliskiler/dunya-ticaret-orgutu-dto
- [www.risk.gtb.gov.tr.T.C. Gümrük ve Ticaret Bakanlığı- 150 Soruda Yetkilendirilmiş Yükümlü Statüsü.](http://www.risk.gtb.gov.tr.T.C._Gumruk_ve_Ticaret_Bakanligi-150_Soruda_Yetkilendirilmis_Yukumlü_Statüsü)